

TRGOVAČKE VEZE VINCENCA PERGERA,
TRGOVCA IZ VARAŽDINA, S IGLAVSKIM
TRGOVCEM JOACHIMOM KOPENKHOM

Autor je obradio rezultate svojih istraživanja o trgovačkim vezama Vincenca Pergera, varaždinskog trgovca, s Joachimom Kopenkhom, trgovcem iz Iglave u vremenu od 1605. do 1616. godine.

Analiziraju se boje, vrste i cijene sukna koje je Perger nabavljao od Kopenkhe, zatim mjere sukna te načini naručivanja i plaćanja.

Autor dokazuje da je Vincenc Perger bio već u to vrijeme vjerojatno insolventan.

Vincenc Perger, varaždinski trgovac, spominje se u nizu arhivskih dokumenata s kraja 16. i početka 17. stoljeća koji su sačuvani u Historijskom arhivu Varaždin. O njemu je također pisano i u nekoliko radova. 1) Iz svega toga možemo otkriti uz ostalo i trgovačke veze ovog gradjanina Varaždina s Joachimom Kopenkhom, trgovcem iz Iglave.²⁾

Ovim radom želio sam istražiti koju je to robu, gdje i na koji način Perger nabavljao od Kopenkhe te kako je i koliko za nju plaćao. U tu mi je svrhu Historijski arhiv Varaždin omogućio korištenje sačuvanih Kopenkhinih računa i pisama te

1) *Androić M.: Prilozi poznavanju društvenih gospodarskih prilika grada Varaždina u 18. stoljeću, Varaždin u XVIII stoljeću i političko-kameralni studij 1769-1969., Zagreb-Varaždin, 1972., str. 16-17 i 67.*

Androić M.: Stari putovi tekstila u svijetu i u nas, monografija "Textil", Zagreb, 1977., str. 37-40.

Androić M.: Varaždinski trgovac Vinko Perger, časopis "Kaj" br. 10, Zagreb, 1968., str. 63-64.

2) *Iglau, Jihlava, grad u Čehoslovačkoj na putu Beč-Znojno-Havlíčkov Brod-Prag, značajni centar stare tradicionalne tekstilne industrije.*

Pergerovih zadužnica³, čije mi je fotokopije osim toga ustupio na čemu se ovom prilikom zahvaljujem.

Prema M. Androiću trgovačke veze Vincenca Pergera s Joachimom Kopenkhom počele su 1605. godine na uskršnom sajmu u Linzu.⁴) Tom prilikom je Perger naručio tri bale sukna koje mu je poslao Kopenkha iz Iglave uz račun na 1.141,4 forinta. Na računu stoji datum 17. rujna 1605. godine.⁵) U tekstu na računu Kopenkha je označio da plaćanje očekuje slijedećeg pavlovskog sajma u Freistadtu⁶) pa zbog toga moli Pergera da mu za poslano sukno pošalje zadužnicu po Hansu Praunu, Pilgramovom⁷) sluzi, koji je možda bio donosilac sukna i računa. Na istom računu Kopenkha dalje piše: "Betrefend des alten Rest, bitte ich auch der Herr wölle obengenannten Hans Praun in deutschen Geld zustellen, entgegen soll er dem Herr seinen Schuldschein zustellen. "Kopenkha dakle podsjeća Pergera da treba takodjer isplatiti ostatak starog duga, i to njemačkim novcem koji može predati navedenom Praunu, a ovaj će mu uručiti njegovu zadužnicu. "Der alte Rest" mogao bi biti ostatak neplaćenog duga iz nekog ranijeg trgovačkog posla o kojem je Perger vjerojatno izdao Kopenkhi zadužnicu. Na osnovi toga možemo pretpostaviti, kao vrlo vjerojatno, da je Perger počeo trgovati s Kopenkhom ranije no što nam pokazuje ovaj sačuvani račun iz 1605. godine, a možda i prije nego što je postao varaždinski gradjanin. Ne isključuje se ni mogućnost da je izvor dugovanja mogao poticati iz nekog drugog pravnog naslova o kojem dokaz danas još nije poznat.

3) HAV, Ra-XLVI-737/G, H, I, J, K, L, M, N, O, P, R, S, T, U, V, W, X, Y, Z.

4) Androić M.: *Stari putovi tekstila u svijetu i u nas*, monografija "Textil", Zagreb, 1977. str. 38.

5) HAV, Ra-737/G. Račun je publicirao M. Androić u radu "Stari putovi tekstila u svijetu i u nas", monografija "Textil", Zagreb, 1977., str. 39.

6) Vjerojatno se radi o gradu u gornjoj Štajerskoj, sjeverno od Linza, koji je bio značajno trgovačko središte u to vrijeme.

7) Vjerojatno je to Henrik Pilgram, bečki gradjanin i trgovac porijeklom iz Njirnberga. (*Prothocollum magistratuaie liberae ac regiae ciuitatis Varasdiensis, 1592-1602, pag. 83.*).

Kada se Perger zapravo nastanio u Varaždinu i odakle je došao, nije mi poznato. Iz gradskog zapisnika onog vremena, međutim, moguće je doznati da je varaždinski "nouus ciuis Vincentius Perger" postao 1596. godine kojom je prilikom platio pred su-
cem i senatorima jedan zlatni forint i dva talira. 8) Iz istog je zapisnika vidljivo da se oženio Antom Šambar, kćerkom vara-
ždinskog zlatara Petra Šambara, kao i da je imao kuću na trgu
koju je kupio 1597. godine od Stjepana Silića. 9)

Nouus ciuis Vincentius Perger.

*Antoni pergeri huiusmodi propter quod dicitur fuisse originarius civitatis huiusmodi et in presentia
in domo huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi
et in presentia domus huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi huiusmodi*

Originalni tekst gradskog zapisnika 1592-1602. iz kojega se vi-
di da je Vincenc Perger postao gradjanin Varaždina.

O Pergerovoj trgovini s Kopenhom, osim drugih izvora, bilo
mi je dostupno osam računa čiji pregled dajem u nastavku. 10)

- 8) *Prothocollum magistratuale liberae ac regiae ciuitatis Va-
rasdiensis, 1592-1602, pag. 153.*
- 9) *Prothocollum magistratuale liberae ac regiae ciuitatis Va-
rasdiensis, 1592-1602, pag. 192.*
- 10) HAV, Ra-XLVI-737/G,H,I,J,K,L,N,R.

Pregled sačuvanih računa Joachima Kopenkhe varaždinskom trgovcu Vincencu Pergeru

Red. broj	Datum izdavanja računa	Mjesto izdavanja računa	Vrsta robe	Količi- na robe (jedinice)	Iznos za robu (forin.)
1.	17. IX 1605.	Iglava	sukno	97	1.135,4
2.	24. III 1606.	Linz	sukno	35	394,4
3.	29. VI 1606.	Freistadt	sukno	90	1.139,4
4.	24. II 1607.	Iglava	sukno	123	1.855,0
5.	12. IV 1607.	Linz	sukno	193	2.928,6
6.	12. X 1607.	Iglava	sukno	160	2.350,0
7.	1. IV 1608.	Linz	sukno	30	405,0
8.	30. XI 1609.	Beč	sukno	42	605,0
U K U P N O :				770	10.813,2

Iz ovih računa je vidljivo da je Perger kupovao od Kopenkne sukno pa se može na osnovi toga pretpostavljati da se možda ovaj varaždinski trgovac bavio branšnom trgovinom. Ukupno je na računima navedeno 770 mjera sukna za koje je trebalo platiti 10.813,2 forinta ne računajući popust koji je Kopenkha u par navrata odobrio Pergeru. Moguće je da je trgovačko poslovanje među ovim trgovcima bilo još i veće, no osim navedenih računa o tome nam je za sada poznato nekoliko Pergerovih zaduž-

nica i par Kopenkhinih pisama. Sigurno je da je Kopenkha izdavao Pergeru račune dok je Perger potpisivao Kopenkhi zadužnice. Da li je neki od ovih dokumenata izgubljen ili se još negdje nalazi, to mi za sada nije poznato.

Iz izvora je vidljivo da sukno Perger nije naručivao samo za sebe, već i za druge trgovce, kao npr. Crostofora Luenfeldera iz Radkfersburga ¹¹⁾, Pavla Županiča iz Celja ¹²⁾, Matiju Gonnana iz Varaždina i Petra Berzeskog iz Križevaca ¹³⁾, a možda i još za koga drugoga pri čemu je jamčio za njih kod Kopenkhe.

Sačuvani Kopenkhini računi Pergeru omogućavaju nam da si stvorimo barem djelomičnu sliku o bojama, vrstama i kvaliteti sukna toga vremena kao i o načinu trgovanja.

Na Kopenkhinim računima spominju se različite boje sukna. Najviše se puta javlja crvena boja - čak 45 puta, zatim zelena 20, pa crna 15 i plava 12 puta. Nešto se manje javljaju ostale boje sukna, i to bijela 10 puta, smeđja 9 puta, dok se žuta boja javlja svega 3 puta. Neko svijetlo sukno spominje se 6 puta, a sukno na pruge jedanput. U 17 slučajeva nije mi bilo moguće utvrditi o kojoj se boji sukna radi.

Raspored količine sukna prema bojama je slijedeći: crvena boja 497 mjera sukna, zelena i plava po 63, bijela 37, crna 34, smeđja 21 i žuta 5 mjera od ukupne količine sukna. Na neko svijetlo sukno otpada 19 mjera, a na prugasto sukno svega 2 mjere. Preostalih 29 mjera odnosi se na sukno neutvrđene boje.

Iz ovih podataka je vidljivo da je daleko najveća učestalost crvene boje na koju osim toga otpada preko 65% ukupne količine sukna označene na računima. Po tome bi se moglo zaključiti da se sukno u toj boji najviše tražilo pa prema tome i najviše upotrebljavao. Nećemo vjerojatno mnogo pogriješiti ako ustvrdimo da je to još survival iz prethodnog stoljeća, tj. ostatak tradicije, odnosno prežitak iz renesanse u kojoj je ta boja bila dosta česta.

Uz oznake boje sukna na računima se gotovo uvijek nalaze skraćene kht (!) 81 puta i gent (!) 47 puta koje možda označavaju vrste iglavskog (češkog) sukna. To bi možda bilo i moguće

11) HAV, Ra-XLVI-737/K, V.

12) HAV, Ra-XLVI-737/M, U.

13) HAV, Ra-XLVI-737/U.

jer je Joachim Kopenkha bio trgovac iz Iglave koja je već u srednjem vijeku doživljavala procvat zahvaljujući, među inim, i radionici tekstila. Značenje ovih kratica u svakom slučaju trebalo bi još istražiti. Uz ove skraćenice javlja se svega nekoliko puta naziv khern (Kern, Kerntuch) koji označava grubo, ali naročito trajno sukno.¹⁴⁾ Isto tako ćemo nekoliko puta naići na foder (fodder, fodr, fudrus, fodorus, feutrum ili futter) kojim nazivom označavao se tekstilni materijal ili krzno za podstavljanje pojedinih dijelova odjeće.¹⁵⁾ U prvoj polovini 17. stoljeća naime suknja, bilo ženska, bilo kratka muška, koja se nosila preko hlača, podstavljala se s više vrsta skupocjenog materijala.¹⁶⁾

Cijene sukna na Kopenkhinim računima kretale su se po mjeri ovako:

1605. godine	9,4 - 16,4	forinta,
1606. godine	9,4 - 16,4	forinta,
1607. godine	11,4 - 19	forinti,
1608. godine	11 - 16	forinti i
1609. godine	12 - 16,2	forinta.

Iz ovog pregleda može se zapaziti da je 1606. godine Perger za najjeftinije sukno Kopenkhi plaćao 9,4 forinta, 1607. godine 11,4, 1608. godine 11, a 1609. godine 12 forinti po mjeri. Najveća količina sukna u tim računima bila je 1605. i 1606. godine po 14,2 forinta, 1607. godine po 14,4, 1608. godine po 13 i 1609. godine po 14,2 forinta. Plavo i zeleno sukno bilo je skuplje od sukna ostalih boja (16 - 16,2 - 16,4 - 19 forinti po mjeri). Uzrok tome je vjerojatno taj što je postupak bojadisanja plavog i zelenog sukna u to vrijeme bio skup zbog upotrebe indiga.¹⁷⁾ Možda je i to bio jedan od razloga da je zeleni foder stajao čak 32 forinta, dok su crveni i plavi bili nešto malo jeftiniji. Foder je ujedno najskuplji tekstil koji se javlja u Kopenkhinim računima.

Sukno se povezivalo u bale, a svaka je bila imala vjerojatno 32 mjere raznovrsnog sukna. O kojoj se mjeri zapravo radi, teško je sa sigurnošću tvrditi. Iako se u to vrijeme kao mjera za su-

14) Mautner K., Geramb V.: *Steirisches Trachtenbuch*, Graz 1932., str. 52.

15) Hoffman W.: *Wörterbuch der deutschen Sprache*, drugi svezak, Leipzig 1854., str. 452.

16) Boehn M.: *Die Mode*, treći svezak, München 1966.

17) Popelka F.: *Geschichte der Stadt Graz*, II dio, Graz 1935., str. 571.

kno upotrebljavao lakat (njem.Elle), iz skraćenica Stz (!) navedenih u Kopenkhinim računima nije vidljivo da se zaista radi o toj mjeri. Nesigurnost povećava i to što iz jedne Pergerove zadužnice koju je on dao za 23 lagana sukna u težini od 3 i 1/2 lota ("23 Leichten duch im gewicht lot 3 1/2") proizlazi da se sukno moglo mjeriti i na lote. 18) Možda je Kopenkha skraćenicom Stz (!) na svojim računima označavao broj komada sukna. 19)

Za povezivanje sukna u bale upotrebljavao se vjerojatno "Bindgraidt" koji je uvijek naveden na kraju računa. Na to nas upućuje etimologija ove riječi, zatim količina toga materijala koja uvijek odgovara na račun označenom broju bala i konačno njegova niska cijena od svega 2 forinta po bali. Na sačuvanim računima označene su 32 mjere ove ambalaže za što je trebalo platiti 46 forinti.

18) HAV, Ra-XLVI-737/Z.

Lot, lota (njem.Lot) stara mjera za težinu koja iznosi 17,5 grama. (Klaić B.: Rječnik stranih riječi, Zagreb, 1958., str.762).

19) Kopenkha u jednom pismu Pergeru spominje "50 Stz (!) Wein" (HAV, Ra-XLVI-737/S) pri čemu, kao što je vidljivo, za oznaku količine vina upotrebljava Stz (!), dakle isto onakvu oznaku kakvom na računima označava količinu sukna. Kako se količina vina mogla označavati sa Stück (Hoffmann W.: *Folständigstes Wörterbuch der deutschen Sprache*, peti svezak, Leipzig, 1854, str.533), moguće je da se Stz (!) odnosi na "50 Stücke Wein", tj. na 50 "komada" (bačvi) vina. Ako je tome tako, vrlo je vjerojatno da bi Stz (!) na Kopenkhinim računima mogla biti isto tako oznaka za broj komada sukna, tj. skraćenica od Stücke. Ovo je moguće tim više što se, prema citiranom Hoffmanovu Rječniku, sa Stück označavala takodjer i mjera koja je sadržavala veći broj lakata koji su činili cjelinu, npr. komad sukna, platna, katuna (guste pamučne tkanine), vrpce i sl.

U prilog pretpostavci da na Kopenkhinim računima nije označen lakat kao mjera za sukno, već neka veća mjera od lakta, koja je mogla biti i Stück pa prema tome sadržavati više ili bolje rečeno mnoštvo lakata, govori i činjenica da je Perger nabavljao od Kopenkhe mali broj tih mjera sukna, a plaćao za svaku mjeru relativno visoku cijenu.

Perger je od Kopenkhe naručivao sukno na sajmovima, najčešće u Linzu gdje je Kopenkha imao dućan, ili pak pismom, a podizao bi ga on sam, njegov sluga ili netko treći - obično neki trgovac. Ponekad bi Kopenkha slao naručeno sukno u mjesto koje bi mu Perger naznačio. Tako je 1607. godine prema sačuvanoj dokumentaciji bilo poslano sukno u dva navrata iz Iglave u Beč.

Perger je trebao Kopenkhi plaćati sukno vjerojatno njemačkim novcem kako je to na više računa izričito označeno. ²⁰⁾ Mogu-

20) Na Kopenkhinim računima Pergeru novčane jedinice su označene skraćenicama. Na osnovi njih možemo pretpostavljati da se radi o forintima, šilinzima i denarima.

Forint (Florin, Floren, Gulden), veći srebreni novac, bio je prvobitno zlatan kako to pokazuje razvoj riječi. U početku se forint dijelio na 20 šilinga, računajući svaki šiling po 3 krajcara. Šilinci su u 16. stoljeću otpadli (Universal Lexikon der Handelswissenschaften, prvi svezak, Leipzig-Zwickau 1837., str. 366). Prva skraćenica na računima upućuje na pretpostavku da je Kopenkha njome označavao rajnske forinte.

Forint je na Kopenkhinim računima imao 8 novčanih jedinica, ali nije do kraja jasno kojih. Ako podjemo od pretpostavke da je forint imao različite vrijednosti - 21, 16, 14, 8, 4 groša (Hoffmann, W.: Vollständigstes Wörterbuch der deutschen Sprache, drugi svezak, Leipzig 1854., str. 717), moguće je da forint na Kopenkhinim računima imao 8 groša. Međutim, iz skraćenice koja na računima označava ovu novčanu jedinicu nije vidljivo da se radi o grošima. Ona upućuje na pretpostavku da se još početkom 17. stoljeća mogao zadržati u upotrebi naziv šiling pa je prema tome forint mogao imati 8 šilinga.

Forint se mogao takodjer dijeliti i na 60 krajcara (Universal Lexikon der Handelswissenschaften, drugi svezak, Leipzig-Zwickau 1837., str. 213). To potvrđuju takodjer i sačuvani izvori o Pergerovoj trgovini s Kopenkhom (HAV, Ra-XLVI-737/Q). U pravilu je krajcar (Kreuzer) vrijedio 4 feninga (Universal Lexikon der Handelswissenschaften, drugi svezak, Leipzig-Zwickau 1837., str. 604). Fening (Pfennig, Pfenning) bio je ranije vrlo upotrebljavan novčić. Njegov stari naziv je denar (Universal Lexikon der Handelswissenschaften, prvi svezak, Leipzig-Zwickau 1837., str. 416). Treća skraćenica na računima vjerojatno označava denare. Kolika je bila njihova vrijednost, to iz računa nije vidljivo jer se ova novčana jedinica ne pojavljuje ni jednom u cijeni sukna koje je Perger kupovao od Kopenkhe.

će je da se njemački novac, pored ugarskog, u Varaždinu u to vrijeme dosta upotrebljavao. To nas ne iznenadjuje jer se Varaždin nalazio na tromeđi Hrvatske, Ugarske i Štajerske. Osim toga, ovdje je bila granica kojom su upravljali štajerski staleži pa su već i time sigurno doprinosili kolanju njemačkog novca u ovom kraju. Tome je također moralo pripomoći općenito u to vrijeme veliko kretanje stanovništva, napose trgovaca i obrtnika. Po svoj je prilici ipak trgovina bila ta koja je najviše pospješivala upotrebu njemačkog novca u Hrvatskoj. Normalno je, dakle, da je učestala upotreba ovog novca morala biti razlog da ga je Hrvatski sabor svojim zaključkom 1621. godine uveo službeno u Hrvatsku. 21) Tako su poimence bili uvedeni: imperijal (zlatnik), talir, polutalir, groš, krajcar i beč.

Odnosne vrijednosti pojedinih novčanih jedinica utvrdio je Hrvatski sabor petnaest godina kasnije onako kako su bile u upotrebi, i to za zlatni dukat 3 rajnska forinta, za venecijansku škudu 110 krajcara, za imperijalni talir i czeffrun 120 denara i za groš (stari ili novi) 4 denara. 22) Prema tome, mogli su u to vrijeme biti, kako navodi Horvat, slijedeći odnosi: 1 rajnski forint = 20 groša = 60 krajcara = 80 denara = 240 beča, odnosno 1 ugarski forint = 25 groša = 75 krajcara = 100 denara = 300 beča. 23)

Perger nije trebao kupljeno sukno plaćati Kopenhki odmah, već i po više mjeseci kasnije, o roku označenom računu. Kopenhka mu je, dakle, davao robu na kredit. Kod preuzimanja sukna Perger bi vlastoručno potpisivao zadužnicu (Schuldbrief, Schuldschein) na koju bi stavljao i svoj pečat. U Historijskom arhivu Varaždin sačuvano je više Pergerovih zadužnica. 24)

21) Horvat R.: *Povijest grada Varaždina, Svezak I, rukopis u Gradskom muzeju Varaždin, str. 193.*

22) *Zaključci Hrvatskog sabora, Svezak I, 1631-1693., Zagreb, 1958., str. 65.*

23) Horvat R.: *Povijest grada Varaždina, Svezak I, rukopis u Gradskom muzeju Varaždin, str. 203.*

24) HAV, RA-XLVI-737/T,U,V,W,X,Y,Z.

Jednu od njih, koju je publicirao M.Androić, ²⁵⁾ čitam ovako:

"Schuldbrief

Dess Herrn Vintzens Pergers Von Warasin betrefendt 2.940 fr
Bärthlmei in Linz 1607 zu zahlen.

Ich Viennz Perger Bekhenne wie obstehet der Summa Zwaytaussent
Neunhundert vnd Vierzig gulden /.../ 6 Palen Tuech für mich
vnd Cristoffor Luenfelder von Radthckerspurg /.../ dass gelob
ich Negstkhommenten Bärtlmei in Linz zubezallen Vrkhund mein
Aig Handschrifft Vnd Pedschaft.

Dat Linz ostermarkht Anno 1607

Vieenz Perger". ²⁶⁾

Ova je zadužnica ispostavljena 12.travnja 1607.godine u Linzu
kada je Perger na uskrsnom sajmu kupio od Kopenkhe 6 bala suk-
na za sebe i za Crostoffora Luenfeldera iz Radkhersburga obve-
zavši se da će za tu robu platiti iznos od 2.940 forinti na bar
tolomejevo iste godine.

M.Androić smatra da je gornji dio ovog dokumenta "sajmo kredi-
tno pismo", dok je njegov donji dio "priznanica" ²⁷⁾ pa na os-
novu toga zaključuje da je Perger koristio "tzv. 'sajmena kredi-
tna pisma'". ²⁸⁾ Medjutim, iz analize sadržaja ovog dokumenta
vidljivo je da tu nema elemenata kreditnog pisma. To je Perge-
rova zadužnica koja ukazuje na odredjeni kreditni odnos. Ko-
penkha je odobrio Pergeru kredit za kupovinu sukna. Kredit je
bio zasnovan na povjerenju da će mu Perger platiti dužni iznos
u dogovorenom roku. Ovdje se radi, dakle, o robnom kreditu, i
to o robnom kreditu bez jamstva.

Perger nije Kopenkhi plaćao račune na vrijeme o čemu govori na-
pomena o "starom dugu" na računu iz 1605.godine i dva Kopenk-
hina pisma iz 1608.godine u kojima on moli Pergera da mu plati
dugove. U prvom pismu javlja Kopenkha Pergeru 28.siječnja iz

25) Androić M.: *Stari putovi tekstila u svijetu i u nas, mono-
grafija "Textil"*, Zagreb, 1977., str. 27.

26) HAV, Ra-XLVI-737/V.

27) Androić M., o.c., str.26.

28) Androić M., o.c., str.40.

Freistadta da je zbog njegovih dugova morao posuditi uz kamatu 1.600 forinti od Cristofora Weisena (Weissena) iz Welsa i izdati za to zadužnicu. 29) Nada se da Perger neće dozvoliti da on zbog toga trpi štetu te očekuje da Perger plati Weisenu dug. U istom pismu Kopenkha piše kako se njegova žena ljuti što ga je Perger dugo zadržao kod sebe pa možemo na osnovi toga pretpostavljati da je ovaj bio u Varaždinu. Kopenkha poziva takodjer Pergera i njegovu ženu u Iglavu. U drugom pismu, pisanom u Iglavi 11. rujna, Kopenkha moli Pergera da mu bez daljnjeg odlaganja plati dug, pri čemu navodi slijedeću specifikaciju:

"Alter Rest ist noch	151,6 f,
Ithem für die Paln Tuoch, so der Desenmair 30) in	
Wien auf des Herrn befelich hatt abgefodert	2.360 f,
Ithem So der Herr Ostern 31) in Linz dits namb	405 f,
Ithem So der Herr barg ist für den Suppanitschen 32)	225 f,
Ithem so ich mich an einem Orth für den Herrn	
Verschrieben	1.060 f,
Ithem so ich mich an dem andern orth	
Verschrieben mit laso	700 f".33)

Radilo se, dakle, o dugu od 4.931,6 forinti, što je i za Kopenkhu bio vjerojatno značajan iznos kada je on bio spreman da zbog njegove naplate osobno doputuje do Pergera. Iz navedene specifikacije dugova vidljivo je takodjer i to da je Kopenkha na više mjesta jamčio za Pergera.

Čini se da Perger nije mogao za čitavo vrijeme trgovanja s Kopenkhom, a možda još i ranije, uskladiti rokove dospeljeća svojih potraživanja i dugovanja. Bio je, dakle, vjerojatno nelikvidan. Nije u potpunosti jasno koji su sve bili uzroci tome. Na osnovu dostupnih izvora ipak možemo pretpostaviti da ih je bilo više. Vrlo je vjerojatno da je jedan od njih bila granična trgovina u kojoj je Perger kreditirao i štajerske staleže i vojnike. 34) O tome govore, medju ostalim dokumentima, i pisma

29) HAV, Ra-XLVI-737/P.

30) *Desenmair, Matija Dežemar, trgovac iz Koprivnice.*

31) *Ostern, Uskrs, koji je te 1608. godine bio 1. travnja.*

32) *Supanitsch, Pavao Županić, trgovac iz Celja.*

33) HAV, Ra-XLVI-737/M.

34) *Kapustić S.: Nekoliko riječi o organizaciji trgovine s graničarima u Varaždinu 17. stoljeća, Zbornik radova FOJ Varaždin, 2-3, 1979., str. 401.*

koja su pisali štajerskim staležima u Graz komandant Koprivnice 1600.godine i kapetan posade Djurdjevca 1604. godine. 35) Iz ovih izvora doznajemo da štajerski staleži nisu plaćali Pergeru dugove, koje je on imao zbog kreditiranja vojnika, na vrijeme pa je zbog nemogućnosti da udovolji dospjelim financijskim obvezama izgubio kredit u trgovačkom svijetu.

Na Pergerovu nelikvidnost moglo je utjecati i to što je, izdavajući svoje zadužnice, možda i olako jamčio Kopenkhi, a vjerovatno i drugima za neke trgovce koji kasnije nisu plaćali dugove. Za jedan takav slučaj doznajemo iz Kopenkhinog pisma upućenog 13. lipnja 1668. godine iz glave varaždinskog trgovcu Matiji Gonanu. 36) Kopenkha opominje Matiju Gonana da plati Pergeru dug za sukno u iznosu od 738,2 forinta, računajući svaki forint po 60 krajcara. Matija Gonan je, naime, godinu dana ranije došao u Linz na bartolomejski sajam i s Pergerom posjetio Kopenkhu u njegovom dućanu moleći ga da mu dade sukno na kredit. Kako ga Kopenkha nije poznao, dao mu je sukno nakon što je Perger potpisao zadužnicu čime je jamčio za Gonana. Kasnije, međutim, Matija Gonan nije htio priznati ni platiti dug pa je to učinio Perger.

Kopenkha je tražio da mu Perger plati dugove takodjer i za celjskog trgovca Pavla Županiča, 37) ali nije pri tom naveo o kakvom je pravnom poslu riječ, pa možemo samo pretpostavljati da se možda radi o nekoj Pergerovoj zadužnici. Iz izvora, međutim, doznajemo da Županič nije plaćao svoje dugove Pergeru zbog čega se on obratio hrvatskom banu Tomi Erdödyju moleći ga za zaštitu. Ban je 1610.godine naredio prefektu i službenicima tvrđje te sucu i prišežnicima grada Krapine da utjeraju Županičeve dugove od nje ga ili njegovih sugradjana kada oni s robom dodju na sajam u Krapinu. 38) Isto tako je i notar grada Varaždina na Pergerovu molbu izdao 1611.godine nalog o obustavi plaćanja svih dugova varaždinskih gradjana Županiču ili bilo kojem drugom gradjaninu Celja a u korist Pergerovu. 39) Ovo se naročito odnosilo na dug Ivana Ridjanca celjskom gradjaninu Stjepanu Fabijanoviču.

35) *Steiermärkisches Landesarchiv Graz, Militaria.*

36) HAV, Ra-XLVI-737/Q. Pismo je objavio M. Androić u monografiji "Textil", Zagreb, 1977., str.15.

37) HAV, Ra-XLVI-737/M.

38) HAV, Ra-LI-983.

39) HAV, Ra-LI-1611. Ovaj je dokument objavio M. Androić u monografiji "Textil", Zagreb, 1977., str.13.

Iz ovih izvora dakle doznajemo da je Perger pokušao naplatiti dugove. Osim toga doznajemo i to da je postojala kolektivna odgovornost gradova za dugove koje bi stvorili njihovi građani u trgovini. To je trebala biti jedna od mjera kojom se želio omogućiti nesmetani promet robe. Jer trgovina je bila značajna gospodarska djelatnost koja je omogućavala gradovima s jedne strane da snabdiju svoje tržište raznovrsnom robom, a s druge strane da namaknu značajne prihode koji su im u to vrijeme bili i te kako potrebni.

Perger je imao još i druge dužnike ⁴⁰⁾ koji su, sasvim sigurno, pridonijeli njegovoj nesposobnosti da udovoljava dospjelim financijskim obvezama. O nekima od njih govori se u više banskih naredbi. Tako npr. doznajemo da je Toma Erdödy 1609. godine naložio Petru Getslinu, sucu grada Varaždina, da izda Pergeru prijepise parničkih spisa parnice koju je vodio s Andrijom de Rudellis zbog duga od 2.500 forinti. ⁴¹⁾ Ban je također iste godine naložio Ivanu Vragoviću, plemićkom sucu varaždinske županije, da opomene Jurja Petthea de Gersse zbog toga što nije platio Pergeru dug od 1.000 forinti, pa ako to ne učini, ostat će bez kmetova koje mu je bio ranije založio. ⁴²⁾ Među Pergerovim dužnicima bio je i zagrebački trgovac Lucijan Calcinelli. Zbog nemogućnosti naplate ovih dugova obratio se Perger Matiji II koji je 7. kolovoza 1610. godine naredio sucima i prisežnicima grada Zagreba da prisile Calcinellija na plaćanje. ⁴³⁾ Ne znamo da li je Matijina naredba pomogla Pergeru, odnosno da li mu je Calcinelli platio dugove jer je 1. rujna iste godine konstatirano kako je Calcinelli na putu pa mu se ne može u odsutnosti zapovijedati.

Koliko je zapravo dužnika imao Perger i koliko su mu oni bili dužni, to nije poznato. Mora da se ipak radilo o značajnim iznosima tijekom dužeg vremena jer je Perger možda zbog insolventnosti zapao u krajnju bijedu. Zbog toga je Toma Erdödy zapovijedio 9. rujna 1610. godine podžupanima i plemićkim sucima Varaždina, Zagreba i Križevaca da najprije opomenu, a potom i

40) *Androić M.: Prilozi poznavanju društvenih i gospodarskih prilika grada Varaždina u 18. stoljeću, Varaždin u XVIII stoljeću i političko katedralni studij 1762-1969., Zagreb-Varaždin, 1972., str. 17.*

42) HAV, Ra-LI-955.

42) HAV, Ra-LI-965.

43) HAV, Ra-LI-974. Dokument je objavio M. Androić u monografiji "Textil", Zagreb, 1977., str. 21.

prisile Pergerove dužnike na plaćanje dužnih mu iznosa, i to naravno onih koje će on moći dokazati. 44)

Pergerovoj insolventnosti moglo je pridonijeti i to što on možda nije bio u zaključivanju trgovačkih poslova dovoljno dalekovidan i suviše je vjerovao drugima zbog čega je u posljednjih deset godina svoga života u nekim trgovačkim transakcijama imao značajne gubitke. O jednom takvom Pergerovom poslu s trgovcem iz Nürnberga (ili Beča) Ivanom Jeronimom Doriom doznajemo iz pisma zagrebačkog trgovca Calcinellija nadvojvodi Ferdinandu, 45) a isto tako i iz svjedočanstva zagrebačkog kaptola 46) koje se, što je vrlo vjerojatno, odnosi na taj posao. Na osnovu ovih dvaju dokumenata možemo pretpostaviti da je Perger 1607. godine pred varaždinskim sucem Markom Serafcinom (!) i gradskim pri sežnicima zaključio ugovor s Doriom o kupovini veće količine sukna medju kojima se spominju obični i fini Careser 47) i Schöptuch. 48) Pošto je naknadno ustanovio da je ovaj ugovor štetan za njega i njegove nasljednike, obratio se Perger zagrebačkom kaptolu s molbom da se ugovor poništi. To je učinjeno 1610. godine, o čemu je obaviješten i grad Varaždin. Brigu o daljnjoj prodaji sukna bio je preuzeo Calcinelli s dozvolom Dorijinog sluga Pavla Drillera. Kako Calcinelli nije mogao postići odgovarajuću cijenu, obračun koji je 10. siječnja 1611. godine obavljen u Zagrebu u prisutnosti zagrebačkog gradskog prisežnika Hannsena Snugkha (!), varaždinskog gradjanina Ambrozija Čreka te Fabijana Pázla (!) iz Iglave, pokazao je da je Perger u tom poslu izgubio dosta novaca. Zbog toga je još 1614. godine bio dužan Dorii, odnosno njegovim nasljednicima, prema Calcinellijevoj izjavi, 1.177 forinti.

44) HAV, Ra-LI-978. Dokument je objavio M. Androić u monografiji "Textil", Zagreb, 1977., str. 16.

45) HAV, Ra-LI-1006. Pismo je objavio M. Androić u monografiji "Textil", Zagreb, 1977., str. 34.

46) HAV, Ra-LI-969.

47) Careser, karasia, sukno dva puta valjano. (Ilijanić M.: Odi-jelo i sitni kućni inventar, Zbornik za narodni život i običaje, Knjiga 43, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1967., str. 127).

48) Schöptuch, Schäbtuch, oznaka za vrstu engleskog sukna u 17. st. (Dorr H.: Auszug aus Unger-Khull, Steirischer Wortschatz, Graz 1903., iz "Das steirische Handwerk", I, Graz 1970., str. 171).

Izgleda da Perger nije mogao udovoljiti dospjelim novčanim obvezama još ni 1614.godine. Zbog toga mu potkraj te godine ponovno piše Kopenkha kako se nada da se poravnao s kreditorima u Beču. Istim ga pismom poziva u Iglavu, naravno s novcem, kako bi podmirio dug koji postoji već dulje vrijeme. 49) Dvije godine kasnije pokušava Kopenkha naplatiti Pergerov dug i uz pomoć varaždinskog gradskog suca. 50) Da li je u tome uspio i da li je Perger uopće potkraj svoga života postao ponovno solventan, to nije vidljivo iz izvora koje sam imao na raspolaganju.

Na osnovu do sada poznatih dokumenata mogu se pratiti trgovačke veze Vincenca Pergera s Joachimom Kopenkhom od 1605.do 1616. godine, dakle nešto više od deset godina, što baš i nije tako beznačajno. Iz tih je izvora također vidljivo da je u tom razdoblju Perger, pored Kopenkhe, održavao veze s trgovcima Matijom Gonanom iz Varaždina, Matijom Dežemarom iz Koprivnice, Lucijanom Calcinellijem iz Zagreba, Pavlom Županičem iz Celja i Crostoforom Luenfelderom iz Radkfersburga, 51) te Petrom Brezenskim iz Križevaca. 52) Pored ovih imena u istim se izvorima spominju: Paurnfriendt (Paurnfreindt), zatim Cristof Weiser iz Welsa, pa Matija Linfs iz Stettena kraj Ulma, Schrancksmilner iz Augsburga i Nagel iz Beča, 53) te Hanss Fuchs i Nimrichter. 54) U dokumentima nisu izričito navedena zanimanja svih ovih ljudi niti je označeno da je Perger s njima trgovao. Unatoč tome M. Androić ispravno pretpostavlja da su to mogli biti trgovci s kojima su i Perger i Kopenkha trgovali. 55) Isto tako je mogao biti trgovac i Melichar Hoffman iz Neuhausu 56) kojemu je Perger obećao platiti dug od 1.040 forinti na bartolomejskom sajmu u Linzu 1608.godine u dobrom novcu kakav je bio u to vrijeme uobičajen "in Böhem vnd Mähren", dakle u češkoj i Moravskoj. 57)

49) HAV, Ra-XLVI-737/S.

50) HAV, Zapisnik kr. sl. grada Varaždina, godina 1606. i dalje, f. 566-567.

51) Androić M.: Stari putovi tekstila u svijetu i u nas, monografija "Textil", Zagreb, 1977., str. 38 i 39.

52) HAV, Ra-XLVI-737/U.

53) HAV, Ra-XLVI-737/P.

54) HAV, Ra-XLVI-737/S.

55) Androić M., o .c ., str. 40.

56) Neuchaus, Jindrickuv Hradec, grad u čehoslovačkoj na cesti Češke Budejovice-Veselin Luž-Horní Cerekev.

57) HAV, Ra-XLVI-737/X.

Nakon 1616. godine Perger se mogao baviti trgovinom samo još jednu godinu - do 1617. jer kasnije on više nije bio živ. Te 1617. godine spominje se naime u jednom sporu Pergerova udovica Ana Šambar. 58)

IZVORI I LITERATURA

- Androić, M., *Prilozi poznavanju društvenih i gospodarskih prilika grada Varaždina u 18. stoljeća, Varaždin u XVIII stoljeću i političko-kameralni studij 1769-1969.*, Zagreb-Varaždin, 1972., str.13-88.
- Androić, M., *Stari putovi tekstila u svijetu i u nas, monografija "Textil"*, Zagreb, 1977., str.11-40.
- Androić, M., *Varaždinski trgovac Vinko Perger, Časopis "Kaj" broj 10, Zagreb, 1968.*, str.63-64.
- Bochn, M., *Die Mode, treći svezak, München, 1966.*
- Dorr, H., *Auszug aus Unger-Khull, Steirischer Wortschatz (Graz 1903) iz "Das steirische Handwerk" I, Graz 1970.*, str. 159-190.
- Historijski arhiv Varaždin.
- Hoffmann, W., *Vollständigstes Wörterbuch der deutschen Sprache, drugi svezak, Leipzig 1854.*
- Horvat, R., *Povijest grada Varaždina, Svezak I, rukopis u Gradskom muzeju Varaždin.*
- Ilijanić, M., *Odišlo i sitni kućni inventar u Varaždinu 16. stoljeća, Zbornik za narodni život i običaje, Knjiga 43, Jugoslavenska akademija znanosti i umjestnosti, Zagreb, 1967.*, str.125-133.
- Kapustić, S., *Nekoliko riječi o organizaciji trgovine s graničarima u Varaždinu 17. stoljeća, Zbornik radova Fakulteta organizacije i informatike Varaždin, 1979.*, str.395-404.

58) HAV, *Zapisnik kr.sl.grada Varaždina, godina 1606. i dalje*, f. 634.

Klaić, B., Rječnik stranih riječi, Zagreb, 1958.

Mautner, K., Geramb, V., Steirisches Trachtenbuch, Graz 1932.

Popelka, F., Geschichte der Stadt Graz, II dio, Graz 1935.

*Prothocollum magistratuale liberae ac regiae ciuitatis Varas-
diensis, HAV.*

Steiermärkisches Landesarchiv Graz, Militaria.

*Universal Lexikon der Handelswissenschaften, prvi i drugi sve-
zak, Leipzig-Zwickau 1837.*

Zaključci Hrvatskog sabora, Svezak I, 1631-1693, Zagreb, 1958.

Primljeno:1981-03-15

*Kapustić S. Die Handelsbeziehungen des Varaždiner Kaufmanns
Vincenc Perger mit dem Iglauer Kaufmann Joachim
Kopenkha*

ZUSAMMENFASSUNG

Über den Varaždiner Kaufmann Vincenc Perger spricht eine Reihe der Archivdokumenten vom Ende des 16. und Anfang 17. Jhs.. Über ihn wurden auch einige Arbeiten veröffentlicht. Die vorhandenen Quellen entdecken neben anderem auch fast zehnjährige Handelsbeziehungen dieses Varaždiner Bürgers mit Joachim Kopenkha, dem Kaufmann aus Iglava. Ausserdem ermöglichen uns diese Quellen, mindestens eine Teilvorstellung sowohl von Stoffarten, Stoffarten und der Stoffqualität dieser Zeit als auch von der damaligen Handelsweise.

Perger kaufte bei Kopenkha für sich und auch für andere Kaufleute verschiedenartige Stoffe ein, die er an den Märkten - meistens in Linz, wo Kopenkha seinen Laden hatte -, oder auch schriftlich bestellte. Die Ware wurde von ihm, seinem Diener oder einer dritten Person, gewöhnlich einem Kaufmann, abgeholt.

Manchmal schickte Kopenkha die bestellten Stoffe in den von Perger bezeichneten Ort.

Die Zahlung der Stoffe, im deutschen Geld, sollte nicht bei der Übernahme der Stoffe erfolgen, sondern einige Monate

später in der an der Rechnung bezeichneten Frist. Bei der Übernahme der Stoffe unterschrieb Perger eingehändig den Schuldbrief und versah ihn mit seinem Siegel. Auf solche Art hat Kopenkha Perger kreditiert. Es war ein Warenkredit ohne Haftung.

Perger hatte während der ganzen Zeit seiner Handelsbeziehungen mit Kopenkha, vielleicht auch früher, Schwierigkeiten die Fälligkeitstermine von Forderungen und Schulden in Einklang zu bringen. Sehr wahrscheinlich wurde er gegen Ende seines Lebens insolvent.

(Prijevod: Zdravka Divjak)